

PREDSTAVUJEME MESTÁ A OBCE NOVOHRADU

NOS Lučenec v rámci monitoringu miest a obcí regiónu uvádza cyklus „*Predstavujeme mestá a obce Novohradu*“. Ide o reportáže zamerané na oblasť miestnej kultúry. Pokračujeme obcami: Stará Halič a Gregorova Vieska

Stará Halič

História: Obec vznikla asi v 13. storočí. Ako rok prvej písomnej zmienky sa uvádzajú viaceré letopočty. Podľa údajov vo Vlastivednom slovníku obcí na Slovensku (3.časť), je obec doložená z roku **1350** ako **Gaach**. PhDr. Drenko v pripravovanej monografii uvádza, že prvá písomná zmienka o Starej Haliči pochádza z roku **1299** ako **Holuch** (Holuchtugar). A podľa obecnej kroniky vznikla Stará Halič už v roku **1238**. Patrila Haličskému panstvu. Pôvodne sa spomína rod Tomajovcov, v r. 1548 rod Lučenský (Losonczy) a v 17. storočí ju nachádzame vo vlastníctve Forgáčovcov (Forgáchovcov). Staré pomenovania obce boli: Galch (1424), Gacsfalva (1773), Welká Halič (1808); maďarsky Gácsfalva. Dnešné pomenovanie obce Stará Halič sa používa od roku 1920.

Obraz obce sa mnohým spája najmä s dvomi kultúrnymi pamiatkami, Kostolom sv. Juraja a zvonickou, ktoré sú ohraničené múrom a nachádzajú sa v blízkosti cesty. Rímsko-katolícky, gotický **kostol** pochádza z 13.-14. storočia, okolo roku 1300 ho dal postaviť Dionýz, zakladateľ rodu Lossonczyovcov, v tej dobe vlastník neďalekého haličského hradu. Pri kostole sa nachádza drevená - renesančná **zvonica**. Podľa záznamu, nájdeného v medenej guli, dal zvonicu postaviť Ján Makfalvay, kapitán haličského hradu, ktorý roku 1666 padol do tureckého zajatia a tam sľúbil, že po vyslobodení zo zajatia, dá postaviť vežu v Starej Haliči. Sľub dodržal a začal stavať.

Zvonicu dokončil, podľa nápisu na veži, mlynár Ján Polóni v roku 1673. Vo zvonici sú zavesené štyri zvony, jeden asi z 15. storočia a tri zvony z roku 1924, pričom všetky majú svoje mená (Ďuro, Paľo, Jano a Mišo). Kostol so stredovekými nástennými maľbami, drevená zvonica a hradbový múr sú **národné kultúrne pamiatky** od roku 1963. V roku 2001 boli stredoveké maľby navrhnuté do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, ale návrh nebol schválený. Medzi pamätihodnosti obce by sa dala zaradiť hasičská **ručná**

striekačka, je v dobrom stave a stále funkčná.

Stará Halič je rodiskom viacerých významných osobností. Je to predovšetkým Prof. MUDr. **Emil Huraj**, DrSc. (*16.11.1924 +6.3.1999). Ortopéd - traumatológ, vysokoškolský pedagóg, rektor Univerzity Komenského v rokoch 1969-76. Bol držiteľom mnohých vyznamenaní, členom vo vedeckých spoločnostiach a autorom viacerých odborných publikácií. Známa herečka, Lucia Hurajová je jeho vnučka. Ďalším je etnograf, muzeológ a publicista, PhDr. **Kalesný František**, minulý mesiac by sa dožil 95. rokov (19.2.1918). Vystupoval pod umeleckým menom František Haličan a tiež používal pseudonym F. Matúchov, zomrel 5.4.2007 v Bratislave.

Pokr. zo str. 1 ... V roku 2013 nás čakajú ešte okružle výročia dvoch rodákov. Prvým je **Imrich Eliáš** (*18.12.1913), stredoškolský a vysokoškolský učiteľ, umeleckým menom I. E. Dolinský. Druhým je Doc. Ing. **Lakatoš Ladislav**, CSc. (*21. 10. 1923), vedecký pracovník a vysokoškolský učiteľ.

S históriou obce sa spája niekoľko zaujímavostí, napr. odtlačok pečatidla, ktoré pochádza z roku 1633, patrí medzi najstaršie v regióne. Od 4. marca 1763 získala Stará Halič právo na vydržiavanie jarmokov, štyrikrát do roka. Uznesením OZ zo dňa 4.10.1933 bol učiteľ **Dezider Švajko** poverený viesť Obecnú kroniku, ako prvý kronikár a začal ju viesť od 1.1.1934. Po ňom sa stal v roku 1938 kronikárom učiteľ Ján Gabaš a od r. 1951 ju viedol Štefan Jasovský, tunajší riaditeľ školy. Novým kronikárom sa v roku 1960 stal Ondrej Hano, po ňom v r. 1969 Jozef Čaba.

Dobrovoľný hasičský zbor bol v Starej Haliči založený v roku 1934, pred ním to bol Povinný hasičský zbor, založený v roku 1899 a pri príležitosti 100. výročia, bol v roku 1999 vydaný Pamätný list. Členovia zboru boli aktívni ochotníci, nacvičili hru od Spielmana „*Obeť spovedného tajomstva*“, ktorú odohrali v škole a zadovážili si aj nové javisko. Hasičský deň, ktorý sa konal 2.5.1937 sa spája hlavne so vznikom hasičskej zástavy, na ktorej bol obraz sv. Floriána, ako leje vodu na kostol v St. Haliči, vyšila ju Etela Eliašová a posvätil miestny farár Andrej Huhra a vtedy bola uložená do kostola. Okrem hasičov sa divadlu venovalo aj **Združenie katolíckej mládeže**, v rokoch 1934-35 nacvičili divadelné hry „*Slepý pastier*“, „*Tajomstvo sv. omše*“ a „*Hriešnicu*“ od F. Urbánka.

Po vojne začal rozvoj opäť aj v oblasti kultúry. V roku 1957 bol zakúpený premietací prístroj zn. Terta a odpremietalo sa 64 filmových predstavení. V tom istom roku sa začalo s výstavbou **kultúrneho domu**, do užívania bol odovzdaný 22. 5. 1960. Matica slovenská bola v obci zaregistrovaná 1.1.1975.

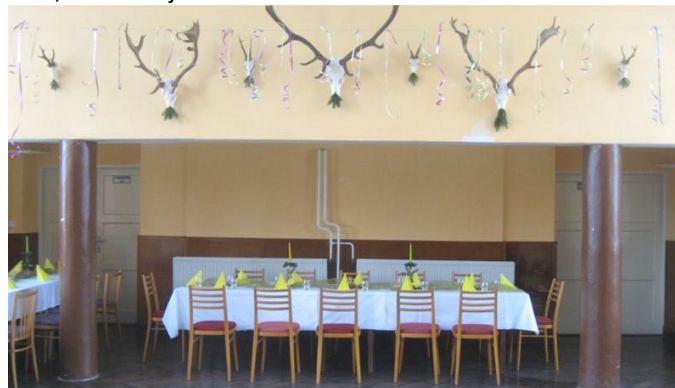
Súčasnosc:

Stará Halič má 656 obyvateľov a patrí do mikroregiónu Novohradské podzámčie. Starostom je **Ing Jozef Gembec**. Robí tak, ako sa na starostu patrí, kvôli snehu mal nielen hlavu, ale aj plné ruky starostí a predsa, až na tretí pokus sa nám podarilo stretnúť. Obecný úrad sídli v pekne zrekonštruovanej budove **kultúrneho domu**. Sála má kapacitu asi 100 ľudí. V priestoroch KD je umiestnená aj knižnica, vedie ju **Miroslava Beľová**, pracovníčka OÚ. Kronikárkou obce je **Martina Gembecová**.

Obec organizuje viacero podujatí, koncom minulého roka to bol Mikuláš a silvestrovská zábava. V tomto roku sa v sobotu, 9.2. konala tzv. poľovnícka zábava a podľa slov

starostu, nielen výzdoba sály, ale tiež hlavné menu bolo typické „*Daniel na šípkovej omáčke*“. Okrem výbornej nálady bola pripravená atraktívna tombola, a to odstrel trofejovej zveri, diviaka a jeleňa.

Obec prevádzkuje MŠ, riaditeľkou je **Iveta Hašková**.

Od 7. mája 2009 sa čestnou občiankou Starej Haliče stala sestra **Agnes Franziska Kerschbaumer**, pochádza z rakúskeho Tirolska a je generálna predstavená pápežsky schváleného misijného spoločenstva Rodina Panny Márie, ktoré pôsobí v obci od roku 1993. Vtedy apoštolské sestry priviedol do obce J.E. Eduard Kojnok, vtedajší diecézny biskup rožňavský a na zriadenie Materského domu, centrály ich misijného spoločenstva, im dal k dispozícii priestory bývalého trojizbového kantorského domu pri kostole a o krátky čas na to i priestory starej obecnej školy. Zo záujmových organizácií pôsobiach na území obce je to **TJ – futbalový klub** Stará Halič a predseda mu **Slavomír Beľa**.

Cez obec preteká Tuhársky potok a údolie Tuhárskeho potoka bolo vyhlásené za chránené územie v roku 1975. Turisti si tiež prídu na svoje, obcou vedie značkováná turistická trasa, červená značka na vrch **Sedem chotárov**. Názov je príznakový, nakoľko na vrchu je hraničný bod 7 chotárov – katastrov obcí (Podrečany, G. Vieska, S. Halič, Tuhár, Ružiná, Lovinobaňa a bývalého grófskeho lesa z Haliče). O obci doteraz nebola vydaná žiadna publikácia, ale ako je v úvode spomenuté, v tomto roku sa pripravuje, zatiaľ len pod pracovným názvom Monografia obce Stará Halič, autorom je PhDr. Drenko Jozef. Taktiež sa plánuje prestavba webovej stránky obce. Držíme im palce, aby sa im všetko podarilo.

Gregorova Vieska

*Tá naša dedinka malá
46 domových čísel má.
Leží v okrese lučenskom
pod Sedem chotárov
zvaným vrchom.*

*Tá naša dedinka malá,
toho roku novú školu postavila.
Vynikajú v nej kultúrne spolky,
medzi nimi vyniká
náš dorast roľnícky.*

Báseň napísal Ondrej Trstiansky pri príležitosti posvätenia bývalej školy na modlitebňu (2. 9. 1989) a bola uverejnená v novinách „Evanjelický posol“.

História:

Prvá písomná zmienka je z roku **1393** (GERGURGALUA) a v tomto roku si obec pripomenie **620. výročie**. Neskôr sa premenovala na Gergerfalva (1467), Wieska (1786), Gregorová Wieska (1808); maďarsky Gergelyfalva. Patrila Divínskemu hradnému panstvu. V roku 1548 boli zemepánmi obce Lossonczyovci a Žigmund Balassa. V roku 1600 Imrich Balassa. Od 1.1.1974 bola miestnou časťou obce Tomášovce a po roku 1989 sa osamostatnila.

Kultúrnou pamiatkou nachádzajúcou sa na území obce je **zvonica** z roku 1723, ktorá bola naposledy zrekonštruovaná v roku 1984. Avšak, zo súpisu vyhotoveného dňa 17.6.1864 vtedajším richtárom Jurajom Gáfrikom je zrejmé, že v obci sa v tom čase nachádzala drevená zvonica so šindľovou strechou a na

nej malý zvon. Nápis na ňom dokazuje, že ho dal v roku 1223 odliť Gregor. Pamätihodnosťou je tiež budova bývalej školy, ktorú obec zčasti využíva, na koľko jej vlastníkom je cirkev.

Obec je rodiskom viacerých významných **osobností**:

Gáfrik Michal (*18.8.1931), literárny historik, básnik, kritik. Od r. 1954 bol redaktorom v Slovenskom vydavateľstve krásnej literatúry, r. 1955 nastúpil do Ústavu slovenskej literatúry SAV. V r. 1965 vydal knižnú monografiu „Pôžia slovenskej moderny“, r. 1966 vydal I. zväzok „Súborné dielo Ivana Krasku“. (viac info o ňom: www.nosl.sk v časti LK-literárne okienko)

Doc. MUDr. Juraj Hrnčiar, CSc. (*18. 8. 1928), lekár, internista endokrinológ, prednosta internej kliniky nemocnice F. D. Roosevelta v B. Bystrici (1980-2000).

Husár Rudolf (*8.10.1919), generálmajor leteckva, žil vo V. Británii

Tomka Ondrej (*12.1.1928 +6.9.1988), vedecký pracovník a riaditeľ Výskumného ústavu lúk a pasienkov v B. Bystrici (1965-1987).

Podľa najstaršieho zachovaného záznamu z roku 1800 existovala v obci Evanjelická ľudová škola. Sú v ňom zaznamenané údaje o plate učiteľa, do ktorého patrili aj tri Maryáše (peniaze) od každého žiaka, jedna fúra dreva a jeden kohút. Podľa pamäti občanov Gregorovej Viesky sa vyučovanie na škole začínalo modlitbou:

*Bože otče milý, v túto rannú chvíľu
volám tvoje dieťa, vyslyš mne prosím te.
Dary ducha toľko vlej do srdca mého,
božiu pane múdrosť, synovská poslušnosť,
a čo telu, duši, nám všetno prísluší.
Zažeň ďabla zlého i nástroje jeho.
Anjelum svým prikáž, že si ty boh i náš,
by nás sprevádzali, na rukách nosili,
až do večnej ríše, nesli pro Ježiše – Amen.*

V septembri 1969 bola pre nedostatok žiakov, ZDŠ v Gregorovej Vieske zrušená.

Prvá zmienka o osvetovej a kultúrnej činnosti je údaj v školskej kronike, ktorý uvádza, že v obci G. Vieska sa 4.5.1924, pri príležitosti posviacky zvonov, konalo divadelné predstavenie od J. Hollého „KUBO“, s ktorou sa predstavili členovia dobrovoľného hasičského zboru.

V roku 1925 evanjelická mládež nacvičila hru M. Horváthovej „Sirota“ a hasičský zbor usporiadal 8.9.1925 tanečnú zábavu s divadelným predstavením „Čertov mlyn“. Ďalšie záznamy o divadle pochádzajú z roku 1946, kedy sa mládež predstavila hrou od J. Barča „Matka“ a veselohrou „Diabol v raji manželskom“. V nasledujúcich rokoch to boli hry „Trasovisko“, „Ženba“, „Mária Havranová“ a v roku 1960 „Radúz a Mahuliena“.

Obecný úrad a kultúrny dom

V roku 1946 bol vo výstavbe **kultúrny dom**. Vlastníkom KD bola evanjelická cirkev.

Miestna osvetová rada bola v obci zriadená 18.9.1946, ale už v roku 1945 bol za kultúrneho referenta menovaný Ján Petian, po ňom o rok neskôr Viola Nôšková a v r. 1947 riaditeľ školy Ondrej Šarkan. V tom období sa v obci nachádzali tri knižnice, a to obecná, školská a učiteľská. V roku 1973 bol vedením Osvetovej besedy poverený Ondrej Šarkan a ujal sa aj zanedbanej knižnice. V súťaži ľudových knižníc v roku 1983 získala tretie miesto práve Ľudová knižnica v Gregorovej Vieske. Od roku 1993 viedla knižnicu Darina Balážová.

Ľudové jedlá boli podobné pre túto časť Novohradu. Najčastejšie sa varili kaše, polievky, prívarky, omáčky a cestoviny. V peciach sa piekol chlieb, ale aj kysnuté a nekysnuté placky.

Pri príležitosti osláv 50. výročia založenia hasičskej skupiny, vyhotovil v roku 1972 vtedajší veliteľ Ondrej Gáfrik správu, v ktorej sa uvádza, že v obci bol požiar zbor už za Rakúsko-Uhorska. Jeho veliteľom bol Ondrej Hrnčiar-vicianove, počas prvej sv. vojny zanikol a obnovený bol až v roku 1922.

Obec je svojou polohou predurčená k včelárstvu, uvádza vo svojich záznamoch Ján Hrnčiar, včelársky dôverník, čo dokazuje v minulosti aj vysoký počet, až 150 rodín včelstiev.

Súčasnosc:

(Pokr. zo str.3)

Gregorova Vieska patrí taktiež do mikroregiónu Novohradské podzámčie. Obec má 139 obyvateľov a starostkou obce je už od roku 1996 **Mária Gáfriková**.

Obecný úrad sídli v **kultúrnom dome**, predtým budovu vlastnila cirkev, ale toho času je už majetkom obce. Nachádza sa tu aj menšia sála. Na rôzne obecné aktivity, využíva obec priestory v budove **bývalej školy**, v jednej časti sa nachádza obecná **knižnica**, vedie ju **Erika Trstianska**.

Druhej miestnosti, so zachovaným dobovým nábytkom a zariadením, dali netradičný názov „**BABINEC**“ a od roku 2004 sa využíva na stretávanie či udržiavanie ľudových zvykov – páračky, výroba kraslíc a p.

Pre cirkevné účely slúži modlitebňa, prestavaná z bývalej triedy. V tomto areáli sa nachádza aj zvonica a studňa. Obyvatelia obce si už zvykli na každoročne organizované podujatia. **Fašiangy** charakterizuje sprievod obcou vo fašiangových maskách. Naposledy sa konali v sobotu, 9.2.2013. Dopoludnia to bol program pre deti a poobede pre dospelých. Na obchôdzke vyzbierali presne 101 vajec, pričom počet vajec každý rok zaznamenávajú aj v obecnej kronike. Večer si všetci pochutnali na výbornej praženicí. Už viac rokov uchováva tradíciu zvyk, na **Luciu** chodia

obchôdzky maskovaných Luciek. Ženy, oblečené v bielych plachtách, ometajú husím krídlom všetky kúty v dedine.

Fašiangy

Na Luciu

Okrem toho sa v obci konajú ďalšie akcie, pálenie vatry, oslavy Dňa matiek, príchod Mikuláša pre deti, vianočné posedenie. Zaujímavou a aj turisticky atraktívnou aktivitou je tzv. **Vianočný výstup na Sedem chotárov**.

Gregorova Vieska je členom „**Partnerského združenia Viesky na Slovensku**“, ktoré združuje 16 obcí nielen zo Slovenska, ale aj z Moravy a Čiech. V poradí už 6. ročník sa uskutoční v obci Vísy (okres Blansko-ČR), to bude v júni a v polovici júla 2013 sa štatutárni zástupcovia stretnú v Gregorovej Vieske. Na minuloročnom stretnutí Viešťanov sa zišlo viac ako 600 návštevníkov.

V obci sa koná taktiež volejbalový turnaj. Kronikárkou obce je **Renata Hrnčiarová** a vedeniu kroniky sa venuje viac rokov. Výroba dreveného riadu (dbanky, maselničky, cedáky, lopáre, varešky, lyžičky), ktorou sa obyvatelia v minulosti zaoberali, sa už nezachovala.

Pokr. str.5

Pokr. zo str. 4... Ale ľudové remeslo nezahynulo, v obci má od roku 1990 zriadenú svoju dielňu keramikár Libor Šimček z Lučenca, zaoberá sa výrobou a predajom úžitkovej keramiky.

Prírodnou zaujímavosťou tejto lokality je rozhodne blízky vrch **Sedem chotárov** pri pohorí Ostrôžky. Priamo z obce vedie značková turistická trasa – pásová zelená značka, napája sa na červenú a tá ide až k vrcholu.

Turistická tabuľka a smerovka sa nachádza pri zastávke autobusu. Organizované výstupy naň sa konajú 2x ročne, v septembri a decembri. Na vrchole sa nachádza lurďská jaskynka, prístrešok s ohniskom a zapísať sa môžete do vrcholovej knihy. Súčasťou trasy je aj náročný chodník.

Aktívne pôsobí v obci odbor klubu slovenských turistov pod názvom SOVA, jeho predsedom je **Ing. Gáfrík Branislav**. Lesná spoločnosť vznikla v roku 1992, ako združenie vlastníkov lesných pozemkov. V roku 1998, pri príležitosti 605. výročia prvej písomnej zmienky o obci, bola vydaná publikácia pod názvom „Kronika Gregorovej Viesky 1393-1998“ autorky Márie Adamovej. Základné informácie o obci sú uverejnené na web stránke –

www.gregorovavieska.e-obce.sk

Blahoželáme!

SZVORÁKOVEJ Zsuzsanne k významnému životnému jubileu.

Je učiteľkou Gymnázia, predsedkyňou ZO Csemadoku vo Filákově a poslankyňou BBSK. Taktiež je vedúcou mládežníckeho divadelného súboru APRO-PÓ pri Gymnázii vo Filákově, s ktorým pravidelne získava významné ocenenia na divadelnom festivale Jókaiho dni v Komárne, ale Filákově úspešne reprezentuje aj za hranicami na rôznych festivaloch. Predtým bola vedúcou DDS ZSIBONGÓ, získali cenu na Podunajskej jari v Dunajskej Stredě. Je držiteľkou viacerých ocenení - najlepšia pedagóg Banskobystrického kraja, najlepšia právny učiteľ na celoštátnom kole v prednese poézie a prózy. Má veľkú zásluhu na založení Maďarského spoločenského domu vo Filákově.

Nezabúdajme!

František REL - 100 rokov od narodenia divadelného génia.

Mnohí ho považovali jednoducho iba za divadelníka, v Tatrarevue ho podľah Maji Velšicovej volali aj náš „papa Rel“. Napriek sláve a úspechu sa vždy

hlásil k rodnému kraju, dokazuje to aj jeho pseudonym - **Fero Novohradčan**. Tento významný divadelník, učiteľ, režisér, dramaturg, prekladateľ sa narodil

11.3.1913 v Uhorskom. Študoval na Obchodnej akadémii v Banskej Bystrici (1932-36), v r. 1936-39 na Vysokej obchodnej škole v Prahe, kde navštevoval rôzne pražské divadlá.

Vzťah k divadelnému umeniu získal už počas stredoškolských štúdií v Banskej Bystrici, pre operetu ho získal otec, budapeštiansky „šuster“.

Na konci tridsiatich rokov bol vedúcou osobnosťou poltárskeho ochotníckeho divadla, najmä hudobného. V tomto období bolo nacvičených niekoľko operiet – *Odtrúbené* (1937), *Srdce za dragúna* (1937), *Grófka Marica* (1938), *Keď rozkvitne nový máj* (23.4.1939). Kostýmy pre prvé operety vyhotovila Anežka Kuňková z Prahy (F. Rel sa s ňou zoznámil počas pražských štúdií), pre Grófkú Maricu ich už šila Esta Garajová. Po odchode F. Rella z Poltára bola éra operiet prerušená. Poslednou spomienkou na jeho úspešné pôsobenie v Poltári bol **Pestrý večer**, uskutočnený 19.11.1939 a odzneli na ňom melódie z operiet.

V roku 1939 odchádza vyučovať, ako stredoškolský učiteľ, na Obchodnú akadémiu do Dobšinej a Prešova. Počas svojho pôsobenia až do roku 1943 aktívne spolupracoval s ochotníkmi. Cez vojnu bol väznený v koncentračnom tábore Altenburg (Nemecko).

Významný bol jeho podiel na činnosti a profesionalizácii prešovského Divadelného krúžku Záborský (1941-1943). Okrem činohry mal blízko aj ku kabaretu. V prešovskom divadle za jeho pôsobnosti boli uvedené veselohry **Inkognito** (1953), **Drotár** (1954), **Kozie mlieko** (1949) a klasické operety **Mamzelle Nitouche** (1947), **Zem úsmevov** (1947), **Dom u troch dievčatiek** (1949), **Cigánsky barón** (1950)...

V období rokov 1945-54 bol zakladajúcim členom, režisérom, dramaturgom a riaditeľom Slovenského, neskôr Krajo-
vého slovenského divadla Prešove, premenovaného od r. 1954 na Divadlo Jónáša Záborského. V rokoch 1954 –55 bol dramaturgom a umeleckým šéfom činohry Divadla J.G.Tajovského vo Zvolene. V rokoch 1955-59 pôsobil ako umelecký šéf a režisér spevohry Novéj scény v Bratislave. V rokoch 1959-62 bol zakladateľom a umeleckým šéfom, režisérom a dramaturgom spevohry Divadla J. G. Tajovského v Banskej Bystrici. Otváracím predstavením najmladšieho operného divadla na Slovensku bola opera J. B. Foerster **Eva** (1960),

Pokr. str.6

Pokr. zo str. 5... ktorú režíroval prvý šéf súboru František Rell. Tu našťudoval aj operu **Hubička** (1960), operety **Hrnčiar-sky bál** (1960) a **Modrú ružu** (1970). Od roku 1963 do roku 1970 bol riaditeľom a režisérom bratislavskej **TATRA-REVUE**, na troskách ktorej vyrástlo dnešné divadlo L+S. O tomto slávnom kabarete bolo veľa popísané, dokonca vznikol aj dokumentárny film a v roku 2009 bola vydaná tiež kniha „Smiech a slzy Tatra revue“, autorom ktorej je Ivan Szabó.

V roku 1970 odchádza František Rell do dôchodku.

Ako režisér našťudoval množstvo domácich i zahraničných divadelných hier. Z ruštiny, maďarčiny a nemčiny preložil množstvo divadelných hier i operetné libretá. Je autorom veselohry **Búrka v zátiší** (1938) a **Šarišské čudo** (1950) a hry s tematikou SNP **Hrob neznámeho vojaka** (1973).

František Rell svojím umelecko-tvorivým potenciálom patrí medzi významné osobnosti slovenského divadla. Minister kultúry Rudolf Chmel mu 11. 3. 2003 pri príležitosti životného jubilea - 90. narodenín udelil **Cenu ministra kultúry SR**.

Zomrel vo veku 96 rokov (9.11.2009) v Bratislave, pochovaný je na Národnom cintoríne v Martine.

Dňa 11. marca si pripomenieme 100 rokov od narodenia tohto významného a obdivuhodného rodáka. Nesmieme dopustiť, aby sa na takýchto ľudí zabudlo.

PhDr. Anton Kret, CSc., dramaturg, teatroológ a prekladateľ o ňom napísal (výber z nekrológu):

*Bol v poslednom desaťročí **bardom**, a do momentu svojho skonu aj **doyenom** slovenského divadla. Je reč o jednom z milovaných žánrov divadelníka **Františka Rella – operete**. Už za jeho účinkovania v divadlách sa vysoko cenila jeho rozhladenosť v repertoári, zdedená náklonnosť k hudobnému divadlu, oddanosť dobrej organizačnej práci, keď nesporne získal medzi divadelníkmi šéfmí prvenstvo v tom, že po celý svoj život nevynechal ani jediné predstavenie, a to ani na zájazdoch. Najmä sa však hodnotí jeho pracovná všestrannosť, zahŕňajúca v sebe hereckú, režisérsku a dramaturgickú činnosť, ale aj autorskú, prekladateľskú a upravovateľskú prácu, čo všetko akoby preňho*

vyčleňovalo postavenie priam nezastupiteľného ducha inštitúcie, v ktorej v tom ktorom čase práve pracoval. V tomto zmysle bol legendou už za života a akiste ňou ostane aj dlho po svojom odchode.

Františka Rella poslali z Tatra revu rovnako do predčasnej penzie, keďže nebol ochotný podriaďiť program svojej umeleckej inštitúcie normalizačným zámerom novej moci v krajine.

V čase dlhého vnútorného exilu sa iba dva razy priam nebesky rozžiarila jeho tvár: keď prvý raz po desaťročiach zahrali v rozhlase Geržovu pesničku List z frontu, ktorej text napísal Fero Novohradčan alias František Rell ako aspirant v prezenčnej vojenskej službe v Trebišove roku 1941 a ktorá sa nadhlo stala neoficiálnou hymnou Slovákov ľudsky postihnutých druhou svetovou vojnou, a druhý raz počas konferencie Združenia slovenských divadelných kritikov a teoretikov o Tatra revue pred pár rokmi, keď sa mohol stretnúť s niekdajšími spolupracovníkmi z tohto legendárneho divadla.

Nech jeho pamiatka žiari na Panteóne slovenského divadla, ktoré tak miloval a ktorému zasvätil celý svoj život. Nech jeho odkaz prejde do vlastníctva nadšencov, akým bol aj sám, aj ich potomkov. Nech jeho heslo, ktoré prevzal od M. R. Štefánika a ku ktorému sa často hlásil – „Ja sa prebijem, lebo sa prebiť chcem“, podporí v ľudskej a divadelníckej horlivosti všetkých, ktorí prišli na svet pod relovským znamením pracovitosti a odovzdania sa dielu.

Ako divadelníka priam renesančného rozmeru ho už asi nikto nenahradí.

Spomienky nestora slovenského komediálneho divadla, režiséra Františka Rella opísal v rozhovore nazvanom „Môj život s ľahkonohou múzou“ PhDr. Andrej Maťašík, PhD., publicista a divadelný kritik. Článok bol uverejnený v internetovom časopise Teatro (www.teatro.sk, ročník VIII, číslo 3-4, október-december 2003).

Zdroj: F. Mihály: Kto je kto v Novohrade 1999-2000, www.sav.sk, monografia mesta Poltár, internet

Dávno zabudnuté zvyky sklárov:

Pochovávanie svetla

Na Jozefa (19. marca) sa konalo slávnostné „pochovávanie“ svetla (kahancov).

Všetci, čo predtým pracovali pri umelom osvetlení, sa vyobliekali do čierneho a zhromaždili v hute. Vytvorili sprievod na čele s majstrom, ktorý niesol na dlhej žrdi kahance. Lampášiky a kahance mali aj ostatní. Pochodovali s nimi po celej sklárskej osade, až na cintorín. Počas chodenia spievali rozličné smútočné piesne. Keď sprievod prišiel na cintorín, kahance, ktoré niesol majster, zakopali. Ostatní zapichli do zeme palice, na ktorých mali pripevnené a zažaté svoje svietidlá, plamienky horeli celú noc. Sklári takto symbolicky pochovali umelé svetlo. Po návrate z cintorína išli všetci do hostinca, kde sa držal kar za pochovaným svetlom. Na kare, ktorý trval do pozdnej noci, sa za stáleho spevu pilo pivo a alkohol. Na druhý deň kahance pozbierali a odložili ich, aby im znovu slúžili, až príde zima.

Sklári radi využívali sviatky na hodovanie a pitie. To sa naplno prejavovalo aj počas Veľkej noci.

Zelený štvrtok

V tento deň musel každý muž piť alkohol „**proti žabe**“. Kto si nevypil, vystavoval sa „nebezpečiu“, že v priebehu leta mu nejaká žaba „spočíta zuby“, alebo ho „osíkuje“. To potom znamenalo, že do roka zomrie. A to bol dostatočný dôvod na pitie.

Veľký piatok

Niektorí ešte nestihli vytriezvieť z pitia „proti žabe“ a na Veľký piatok už museli znova piť, tentoraz „**od hada**“. Kto nepil, mohlo sa mu stať, že ho uštipne had a bude mu „amen“. Hada je had, lepšie mať s ním pokoj. Každý sklár uznal, že najlepšie je užiť zaručený liek – alkohol, ktorý ho ochráni od všetkého zlého.

Biela sobota

V prírode je veľa kadejakej hávede, a aj taká jašterica by mohla človeka uštipnúť. Tak sa na Bielu sobotu zasa pilo „**od jašterici**“. Kto takto pil tri dni po sebe, mal „istotu“, že sa mu nič zlého nestane.

A ponaučenie, piť sa neprestáva, len stretnúť sklára v regióne je vzácnosťou. Kto za to môže? Zvyky starých sklárov určite nie.

Zdroj: Sklárne v Malohonte, PhDr. Ján Žilák, CSc. – Doc. Ing. Richard Kafka – Štefan Repčok, 2001

Takto sa fašiangovalo v Novohrade a Malohonte

... na Mestskej tržnici v Lučenci (9. 2.)

Foto: Viktor Bella

... v Poltári (9. 2.)

Foto: Július Imrovič

Takto sa fašiangovalo v Novohrade a Malohonte

... v Kokave nad Rimavicou

Foto: Peter Vranský

... v Divíne

... v Haliči

- detský fašiangový karneval, Foto: A. Lukáčová

Ľudia – roky – udalosti

Predmetom jeho vedeckovýskumnej práce je vojna

Historik, politológ, vedeckovýskumný pracovník **PhDr. Pavel Mičianik**, PhD., M. A. sa narodil 31. 3. 1973 v Lučenci. Základné vzdelanie získal v r. 1979-87 na ZŠ v Lovinobani, gymnaziálne štúdiá absolvoval v r. 1987-91 na Gymnáziu BST v Lučenci, maturoval v triede Márie Straškovej. V r. 1991-97 študoval anglický jazyk a históriu na FHV UMB v Banskej Bystrici. V r. 1998-99 absolvoval postgraduálne štúdium moderných európskych dejín na Central European University v Budapešti. V r. 1999-2001 pracoval ako historik v Múzeu SNP v Banskej Bystrici, v r. 2001-02 ako vedecký pracovník na Fakulte politických vied UMB v Banskej Bystrici. V r. 2002-06 pôsobil ako vedeckovýskumný pracovník v Ústave teórie a dejín vied UMB a od r. 2006 pôsobí v Centre vedy a výskumu UMB v Banskej Bystrici. Žije v Lovinobani.

Pavel, je prelom februára – marca, podľa kalendára blížiaci sa koniec zimy a zároveň túžobne očakávaný príchod jari. Aké pocity vyvoláva v tebe tento čas?

Jar vždy pripomína znovuzrodenie, začiatok niečoho nového. Je to závan sviežosti a optimizmu. Tieto pocity sa prirodzene nevyhýbajú ani mne, tak ako každému inému človeku. Preto mám toto ročné obdobie veľmi rád.

Prečo si si pre svoju celoživotnú kariéru vybral práve históriu?

Záujem o históriu som mal od malička, pričom spočiatku ma zaujímali najmä dopravné prostriedky a zbrane. Tento záujem upevnilo plastické modelárstvo, ktoré bolo v 80-tych rokoch minulého storočia dosť rozšírené. Vtedajšia komunistická ideológia aj týmto spôsobom propagovala svoj pohľad na udalosti poslednej svetovej vojny. Druhá svetová vojna bola masívne propagovaná v médiách a každoročne pripomínaná pri viacerých príležitostiach. Môj starý otec z matkinej strany, Pavel Šarkan, však bojoval na východnom fronte v radoch slovenskej armády a mnohé veci, o ktorých sme sa v škole učili, hovoril úplne inak. Hovoril tiež o veciach, o ktorých sa nikde nepísalo, nehovorilo, ani sme sa o nich neučili. Už na základnej škole mi to začalo vrtať v hlave, pretože som samozrejme nemal najmenší dôvod neveriť svojmu starému otcovi. Môj záujem sa postupne prehĺboval a na strednej škole som zistil, že o slovenskej armáde sa prakticky nedá nič zistiť s výnimkou dezercii slovenských vojakov na stranu sovietskych partizánov a Červenej armády. Rozhodol som sa preto študovať históriu a anglický jazyk na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Obdobie prvej Slovenskej republiky (1939-1945) tam veľmi pútavo prednášal prof. PhDr. Karol Fremal, CSc. Už vtedy som si zaumienil napísať knihu o slovenskej armáde na východnom fronte. Cesta k zhmotneniu tohto predsavzatia však bola dlhá.

Ktoré obdobie histórie ťa profesionálne najviac zaujíma?

Predmetom mojej vedeckovýskumnej práce je vojna. Vojna vo všetkých jej prejavoch a podobách. Keďže druhá svetová vojna podstatne zasiahla do života Slovenska i celej Európy, sústredil som sa na osud Slovákov a Slovenska v tejto vojne. Z toho vyplynula aj moja nosná téma, ktorou je **pôsobenie slovenskej armády proti Sovietskemu zväzu na východnom fronte v rokoch 1941-1944**. Vydal som na túto tému štyri obsiahle monografie, ktoré sú na slovenské pomery dosť úspešné.

Zaujíma ma však aj pôsobenie slovenskej armády na ostatných bojiskách od roku 1939 až do roku 1945. Slováci totiž v 2. svetovej vojne po prvý raz v moderných dejinách bojovali vo vlastných rovnosťatách a pod vlastnou zástavou. Šťastím a obohatením mojej práce bolo aj to, že som mal možnosť osobne navštíviť mnohých veteránov slovenskej armády a rozprávať sa s nimi o ich vojnových skúsenostiach a zážitkoch. Táto generácia už totiž pomaly nenávratne odchádza ...

Čo ťa čaká v najbližšej budúcnosti?

Po uzavretí štvorzväzkového diela o ťažení slovenskej armády na východnom fronte sa zameriam na ďalšie jej bojové vystúpenia v rokoch 1939-1945. Začal som pracovať na knihe o zrode slovenskej armády v roku 1939 od maďarskej agresie v marci po poľské ťaženie v septembri – októbri 1939. Neskôr by som rád spracoval aj nasadenie slovenskej armády v Taliansku v rokoch 1943-1945, pretože viacerí čitatelia mi poslali k tejto téme množstvo zaujímavých fotografií a doslova ma nabádali, aby som sa jej venoval. Ďalej zatiaľ neplánujem. Situácia v celej našej spoločnosti je dnes zložitá a ani ja nemôžem s určitosťou vedieť, čo ma čaká v budúcnosti.

František Mihály

Pripomíname si:

**Profesor Ondrej Strečko
- 90. výročie narodenia**

Matematik, vysokoškolský učiteľ **Prof. RNDr. Ondrej Strečko, CSc.** sa narodil 25. marca 1928 v Lupoči, okres Lučenec. V r. 1934-39 vychodil ľudovú školu v Lučenci, v r. 1939-42 meštiansku školu vo Zvolenskej Slatine. V r. 1942-45 navštevoval Obchodnú akadémiu v Banskej Bystrici a v r. 1945-48 gymnázium v Lučenci, maturoval v triede prof. Karla Kalamára. V r. 1948-52 študoval matematiku a filozofiu na Prír. F UK v Bratislave. V r. 1952-91 vyučoval na PgF UPJŠ v Prešove, od r. 1969 CSc., od r. 1972 Doc., od r. 1980 Prof.

Pokr. str.10

Pokr. zo str. 9

V r. 1970-80 bol prodekanom, v r. 1980-89 dekanom PgF UPJŠ v Prešove.

Vo svojej vedecko-výskumnej činnosti sa zaoberal teóriou a aplikáciou približných a numerických metód. Vyše 20 rokov bol vedúcim katedry matematiky PgF UPJŠ. Jeho najvýznamnejšou knihou je *Desať kapitol z numerických, grafických a iných metód*, ktorá vyšla v r. 1979 vo vydavateľstve Alfa v Bratislave. Absolvoval študijné pobyty v Moskve (1981) a v Kyjeve (1986). Spolupracoval s Matematickým ústavom ČSAV v Prahe, zohral významnú úlohu pri výchove a vzdelávaní slovenských učiteľov matematiky.

Profesor Ondrej Strečko zomrel uprostred tvorivej práce 2. januára 1991 v Prešove, pochovaný je na cintoríne Prešov-Sváby. Počas celého života žil a konal humanisticky, vždy sa snažil pomáhať ľuďom v núdzi. Za pomoc pri príprave tohto článku ďakujem Doc. PaedDr. Vladimírovi Strečkovi, CSc., synovi pána profesora Strečka.

PhDr. František Mihály

Vol'by v Novohrade!

Rozhodnutím predsedu Národnej rady SR č. 331 zo 6.11.2012 o vyhlásení nových volieb do orgánov samosprávy obcí, bol určený **2. marec 2013** ako deň konania volieb. V troch obciach nášho regiónu budú voliť nových starostov. V okrese Lučenec sú to obce **Rapovce** a **Vidiná** a v okrese Poltár je to obec **Hradište**.

Stalo sa v regióne:

10 rokov Cirkevnej základnej školy sv. Jána Bosca v Lučenci 2003-2013

Cirkevná ZŠ sv. Jána Bosca v Lučenci si v školskom roku 2012/2013 pripomína 10. výročie svojho založenia. Pri príležitosti narodenia sv. Jána Bosca, patróna školy ako i pri príležitosti Dňa katolíckych učiteľov, zorganizovala škola slávnostnú akadémiu, ktorá sa uskutočnila 30. januára 2013 v priestoroch Novohradského múzea a galérie v Lučenci. Na akcii sa okrem rodičov žiakov a pedagógov školy zúčastnili títo hostia: ThDr. Rastislav Polák, PhD., riaditeľ Diecézneho školského úradu v Rožňave, Mgr. Gabriel Rákai, dekan farnosti Lučenec, Ing. Branislav Hámorník, prednosta ObÚ Lučenec, PhDr. Alexandra Pivková, primátorka Mesta Lučenec, Štefan Kružliak, predseda rady školy pri CZŠ.

Podujatie malo výnimočný charakter, všetky deti svojimi výkonmi dôstojne a veľmi srdečne reprezentovali svoju jubilujúcu školu. Moderátormi večera boli bývalí žiaci školy Noémi Rákossová a Šimon Sabó. Veľmi poučná bola scénka o Donovi Boscovi, ktorú pripravili žiaci 5.-9. ročníka. Prváci nás milo prekvapili svojou šikovnosťou v slovenskom i anglickom jazyku. Scénku v anglickom jazyku „Vlk a kozliatka“ si pripravili žiaci 5. ročníka. Recitátorka Viktória Berkiová veľmi precitene predniesla báseň Nezábudka od Jána .Motulka. Mnohých prítomných zaujala geografická prezentácia „Malý cestovateľ“, ktorú so žiakmi pripravil učiteľ Roman Ľupták. Nápaditá a netypická bola scénka „Moderná Popoluška“, s ktorou sa prezentovali žiaci 7. ročníka.

Záber zo scény „Moderná Popoluška“

Scénka Martin KÁ naznačila, že aj fyzika sa dá študovať s úsmevom. Módná prehliadka žiakov 3. a 4. ročníka poukázala na ochranu prírody a životného prostredia.

No a tieto čísla boli striedané s hudobnými či tanečnými produkciami žiakov všetkých vekových kategórií. Všetkým účinkujúcim i ich pripravujúcim učiteľom patrí úprimné poďakovanie.

V závere slávnostného večera riaditeľka školy Mgr. Gabriela Oravcová ocenila najlepších učiteľov CZŠ a CZUŠ sv. Jána Bosca za uplynulé obdobie: Mgr. Vlasta Teleková, Mgr. Marianna Vinarčíková, Ing. Adriana Zimanová, Mária Šufliarska, Mgr. Eva Kurucová, Mgr. Roman Ľupták, Ing. Mgr. Štefan Šprlák. Slávnostnú akadémiu ukončila hymna školy „Salve don Bosco santo“.

PhDr. František Mihály

Uvedenie kníh a otvorenie výstavy

Práve knihe a jej ceste k čitateľovi bolo venované utorňajšie popoludnie **5. februára 2013** v Dome Matice slovenskej v Lučenci. Stretnutie s autorom kníh a predsedom Matice slovenskej v jednej osobe, **Ing. Mariánom Tkáčom, PhD.**, to bol hlavný motív, že sa priestory galérie v Dome MS zaplnili do posledného miestečka.

Otvorenie podujatia patrilo nadaným deťom zo Súkromnej ZUŠ na Novohradskej ulici v Lučenci. Po úvodnom privítaní všetkých významných hostí, najmä pani primátorky mesta **Dr. Alexandry Pivkovej** a dvoch poslancov VUC BBSK, pánov **Milana Spodniaka** a **Branislava Hámorníka**, ale samozrejme aj všetkých prítomných, riaditeľka Domu MS, Alena Rezková predstavila sprievodné podujatie tohto dňa. Výstavu pod názvom Matica slovenská a jej 150 rokov existencie, 24 panelov znázorňujúcich slovom ...

Pokr. str. 11

Uvedenie kníh a otvorenie výstavy

Pokr. zo str. 10

... i obrazom rôzne obdobia tejto našej ustanovizne. A nasledovalo samotné predstavenie osobnosti autora a jeho diel. V tento deň sme pozornosť venovali knihe **Päť slovenských rodov** a románu **Bernolák**. Samozrejme ako významná osobnosť našej súčasnosti, nevyhol sa pán Tkáč ani témam mimo svojich knižných publikácií. A tak padali rôzne otázky na kultúrno-spoločenské témy i Maticu samotnú. A keďže autor nezaprie v sebe ekonóma, rezonovala v miestnosti aj táto problematika. Bezo sporu bola diskusia veľmi pútavá, a tak jej ukončenie prebiehalo na niekoľkokrát. V závere autor predstavil svoje dielo a podpísal venovanie, tým, čo využili možnosť tieto knihy si zakúpiť. Celý priebeh podujatia sa niesol v pozitívnom duchu a tak sa účastníci rozchádzali naozaj len pomaly, žiadajúc predsedu MS o opätovnú návštevu tohto regiónu. náš odkaz teda znie: Pán predseda, čoskoro dovidenia v Lučenci!

Ing. Alena Rezková, riaditeľka Domu MS
(skráteneý príspevok)

PLES CSEMADOKU

Tradičný fašiangový ples Csemadoku sa tohto roku konal 9. februára. Tohtoročný ples sa konal v znamení jubilea, naľkoľko práve tohto roku sa konal už 20. ročník v priestoroch Reduty. Ako vždy, záujem aj tento rok bol veľký, a medzi hosťami organizátor mohol privítať aj primátorku mesta Lučenec, Alexandru Pivkovú. Do tanca hrala skvelá kapela z Lučenca, Yoko Band. Hostom večerného programu bola skvelá mladá spevákka **Nótár Mary** z Maďarska, ktorá so svojimi temperamentnými pesničkami roztancovala všetkých. Tombola v tomto roku bola mimoriadne bohatá, začo patrí veľká vďaka sponzorom z mesta, ale aj zo širokého okolia. Dobrá nálada vydržala až do skorých ranných hodín. Organizátor hostom poďakoval za priazeň a zároveň pozval všetkých na ďalší ročník, ktorý sa bude konať 8. februára 2014 v Redute.

Karol Galcsík

NEPÁL MA NEPÁL

výstava v Lučenci

Priblížiť túto zaujímavú krajinu sa rozhodol pán **Ľubo Činčura**, člen Miestneho odboru MS Lučenec, ktorý ju v roku 2012 navštívil s fotoaparátom v ruke. Keď sa na túto cestu poberal dostal od riaditeľky Domu MS, Aleny Rezkovej matičnú zástavu, aby ho sprevádzala na cestách. A tak vernisáž výstavy fotografií v piatok **15. februára 2013** pod názvom Nepál ma Nepál, pútala pozornosť už pár dní vopred. No počet návštevníkov podujatia prevýšil všetky očakávania a tak sa priestory Domu MS, zaplnili do posledného miestečka. Takmer stovka ľudí mohla obdivovať fotografie ľudí, zvierat i krajiny, zrazu tak blízkej. Kontrastne čiernobiele i nádhorne farebné. No neboli to len fotky, čo zaujali účastníkov. Na úvod privítanie významných hostí a pútavý program, tanec detí zo ZŠ v Trebeľovciach, prednes tvorby nepálskeho autora v podaní Diany Čechovičovej, či premietanie obrázkov z Nepálu. Potleskom bol odmenený príhovor vzácneho hosťa, **Pavla Breiera** z Bratislavy, ktorý je jedným z našich popredných fotografův súčasnosti.

Himaláje navštívil už niekoľkokrát a o podobenstve našich slovenských a nepálskych horalov vydal knihu s jednoznačným názvom **Fotografie**. No, ale samozrejme najpútavejšie bolo rozprávanie samotného autora fotografií. Ale najmä odovzdanie odkazu z cesty, ktorú podnikol: „*Že bohatstvo človeka je v ňom samotnom a nie vo veciach, ktoré vlastní*“. Atmosféra podujatia bola podmanivá, ale keďže Galéria Domu MS praskala vo švíkoch, besedu o mnohých zážitkoch z cesty, rozprávanie o ľuďoch a ich živote dostane priestor v ďalšom termíne. Stretnutie plynule pokračovalo v prehliadke fotografií, v individuálnych otázkach na autora a tiež malom občerstvení. Podávala sa slovenská voda a pravý nepálsky čierny čaj. A k tomu koláčiky od pani Gabiky, manželky autora a tiež tunajšie víno. A veru, ten kto si tipol, že čaj išiel najviac, ten mal pravdu. Lebo nielen vynikajúco chutil, ale bol tajomným spojivkom s krajinou tam kdesi v diaľke. Tam, kde sme neboli ani prstom na mape a teraz nám bola zrazu tak blízka.

Ing. Alena Rezková,
riaditeľka Domu Matice slovenskej (skráteneý príspevok)

Vujity Tvrtko a Weisz Fanni vo Fiľakove

Dňa 22. februára 2013 navštívil Fiľakovo **Vujity Tvrtko**, reportér a moderátor maďarskej televízie TV2 a nositeľ maďarskej Pulitzerovej ceny, a fotomodelka **Weisz Fanni**, aktivistka venujúca sa problematike rovnosti šancí. Poobede sa stretli so študentami fiľakovských škôl. Večer sa stretli záujemcovia v priestoroch Mestského kultúrneho strediska (niekdajšieho Klubu) na stretnutí pod názvom „**Pekelné príbehy – Anjelské príbehy – Reč kráľovnej, alebo dve hodiny okolo Zeme s Vujity Tvrtkom**“ spojené s premietaním filmu. Vujity Tvrtko zaviedol divákov do zákulisia najzábavnejšej diktatúry sveta a odhalil realitu Černobyľu, mystiku Čiernej Afriky a tajomstvá Severnej Kórey zapečatené siedmymi pečatami. Prednáška prebiehala v maďarskom jazyku. Organizátorom podujatia bolo Hradné múzeum vo Fiľakove – Mestská knižnica vo Fiľakove a spoluorganizátorom MsKS vo Fiľakove.

Mgr. Attila Agócs, riaditeľ HM

Beseda s Júliusom Lomenčíkom

V piatok, 15.2.2013 o 10.00 hod. sa v Novohradskej knižnici uskutočnila prednáška a beseda jazykovedca **Júliusa Lomenčíka**, na tému „Činnosť Cyrila a Metoda na Veľkej Morave a ich odkaz pre súčasnosť“. Zdroj: www.nklc.sk

"20 rokov čakania"

je názov najnovšieho CD **Petra Jankú**, folkového pesničkára a speváka, ale predovšetkým nášho Poltárčana. Krstilo sa na dvakrát, najskôr na koncerte v Novohradskom múzeu a galérii v Lučenci, v piatok 22. 2. 2013 o 19.00 hod. Na druhý deň, v sobotu 23.2. o 18.00 hod., to bolo v Poltári. Peter Jankú zložil od roku 1992 množstvo folkových piesní. Patrí k najvýraznejším osobnostiam slovenskej folkovej scény. Doteraz vydal štyri autorské albumy: CD *Až doteraz* (1998), SD *Live v divadle a. ha* (2001), CD *3306 sekúnd života* (2004), *Folkové reportáže* (2008). Okrem toho je výtvarník, scénograf, dramaturg, redaktor, režisér. Za svoju scénografickú, divadelnú a novinársku činnosť získal niekoľko celoslovenských aj medzinárodných ocenení. V roku 2010 sa stal laureátom súťaže Dráma 2010 ako aj ceny Slovenského rozhlasu za divadelnú hru „Kamene života“.

V súčasnosti pôsobí ako riaditeľ Umelecko-dekoračných dielní SND v Bratislave. Na budúci rok, práve vo februári, oslávi významné jubileum a verím, že sa opäť ukáže v rodnom Novohrade.

Posedenie pri kolovrátku

Dňa 16.2. 2013 sa uskutočnilo v Klube dôchodcov v Kokave n/Rim. milé podujatie, *Posedenie pri kolovrátku*, venované 70-tým narodeninám pani **Rozálie Murínovej**, ktorú milovníci folklóru poznajú ako osobu spojenú s ľudovou výrobou, ako je tkanie, vyšívanie a podobne.

Z pod jej rúk vyšlo už množstvo krásnych pokrovcov, koberčekov a iných tkaných výrobkov. Tomuto remeslu naučila aj svoje dcéry, ktoré sú šikovnými pokračovateľkami tohto ľudového remesla. Toto milé podujatie jej pripravili dcéry a synovia. Stretlo sa na ňom okolo 25 ľudí, ktorí si pani Murínovú vážia a obdivujú jej remeslo. Do ďalších rokov jej prajeme pevné zdravie, šťastie a nech vytvára ešte veľa ľudových výrobkov pre vďačných obdivovateľov.

Janka Krotáková

Hrdit', by sme sa mali!

Jurajom Jánošíkom.

A nie sa dať zlapať. Veď sa máme čím. Ubehlo 300 rokov od smrti (1713) tohto legendárneho zbojníka a národného hrdinu. Celé Slovensko by si tento, možno aj „Rok Jánošíka“ malo aj „zbojnicky“ pripomenúť. Vraj bohatým bral a chudobným dával. Mnohí hneď začali a žili sa s jeho remeslom a mnohí ani neprestali, iní si to vyložili presne naopak.

Čo je však dôležité, že s Jánošíkom sa nespája len Terchová či Liptov, ale aj Malohont a Gemer. Je to predovšetkým **Klenovec, Hrachovo**, ale aj Kokava. V septembri 1711, pravdepodobne na Michala (29.9.), zložil Jánošík zbojnícku prisahu. Uhorčík sa v tom čase oženil a odišiel do Klenovca. Tu sa usadil, zmenil si meno na **Martin Mravec** a žil ako počestný občan. Pracoval tam ako obecný hudec a pastier. Zimu na prelome rokov 1712 a 1713 prechádzal Jánošík práve v Klenovci, teda v Malohonte, v dome Martina Mravca. Prvý krát ich tu oboch chytili a 26. októbra 1712 boli uväznení v kaštieli v Hrachove. Svojich väzňateľov dokázali vtedy presvedčiť o svojej bezúhonnosti (úplatkami vo forme syra a líščích kožušín) a čoskoro sa dostali na slobodu. V marci 1713 bol Jánošík dola-pený v Klenovci, takisto u Uhorčíka – Mravca. Spolu boli prevezení do kaštieľa v Palúdzke pri Liptovskom Mikuláši, kde boli väznení až do procesu. Ten sa konal 16. a 17. marca 1713 v župnom dome na námestí Liptovského Mikuláša. Súd rozhodol o podrobení obžalovaného najprv ľahšiemu a neskôr i ťažšiemu mučeniu. Popravu mladého dvadsaťpäťročného Jánošíka vykonali verejne ešte v podvečer 17. marca 1713 na

brehu Váhu, na mikulášskom popravisku „Šibeničky“, na okraji mesta medzi Vrbicou a Okoličným. Radovým zbojníkom odtínali hlavy alebo ich vešali na šibenici, lámali v kolese. Trest zavesenia za rebro na háku bol najhorší a dostávali ho iba vodcovia družín.

Rozsudok: „Poneváž predepsaný Obžalovaný Juro Janošak zavrhnúce prikázani jak božské, tak též zákon krajinský, prede dvema roky dal sa na zbojstvo a vůdcem aneb hajtmanem takovým se učinil, který s tými tovariši svými na cestách zastavávajice mnohých lidí o statek (připravil), áno i jako se z vlastného vyznania zdá, jeho tovariši, kde on též bol prítomný, pána pátera z Domaniže prestrelili a bezbožne zamordovali. Tak též i jiných, jako jest predepsané, zlých skutkov se dopustil. Potom pre takové veliké zlé účinky a prikázani prestúpení má být na hák na levem boku prehnatý a tak například jiných takových zločincov má být zavesený.“

Samotní Klenovčania, včítane malohontského podžupana Pavla Lániho, Uhorčíka na súde bránili. V Uhorčíkovej obhajobe sa napr. uvádza: „**Ako z doznanania Klenovčanov vyplýva, neskrýval vyšespomínaného Juraja Jánošíka, ale len robil vtipy a vyhrával na verejnom mieste.**“ Mesiac po Jánošíkovej smrti začal proces aj s Tomášom Uhorčíkom. Rozsudok smrti nad ním vykonali 21. apríla 1713. V poézii sa objavil ako zradný Gajdošík a literárny historik Andrej Melicherčík na margo postavy Gajdošíka píše: „**Klenovčania poznali Uhorčíka ako veselého a vtipného, ktorý im neraz na obveselenie hrával na gajdách.**“

S Klenovcom a Jánošíkom úzko súvisia ďalšie skutočnosti. Herečka **Mária Bančíková**, ktorá hrala vo Fričovom Jánošíkovi dedinskú ženu, je rodáčka z Klenovca a tohto roku si domáci pripomenú 100 rokov od jej narodenia (14. 11. 1913). Temperamentnú krčmárku „Prepelicu“ v dvojdielnom Jánošíkovi hrala tiež Klenovčanka, **Elena Latečková - Rampáková, rod. Piaterová**.

Aj režisér a najznámejší predstaviteľ Jánošíka, Paľo Bielik, má tiež výročie úmrtia (1983). Možno ani neviete, že mladého Uhorčíka vo filme hral Martin Tápák.

Povesti, piesne, obrazy, rozprávky, divadelné hry, muzikál, je toho veľa, kde sa spomína Jánošík.

Veď len filmov o ňom bolo niekoľko (1921-Jánošík, r. J. Siakeľ, 1935-Jánošík, r. M. Frič, 1962/63- Jánošík I-II, r. P. Bielik, 1976-Zbojník Jurko, r. V.Kubal, 2009-Jánošík-pravdivá história, r. Agnieszka Holland)

V tomto roku nemá Jánošík len výročie smrti, ale aj **325. výročie narodenia (25. 1. 1688).** Zdroj: internet, www.terchova.sk

BBSK – Novohradské múzeum a galéria Lučenec

Kubínyho nám. 3, otvor.:
ut.-pi.: 9.00-17.00, ne: 14.00-17.00

Plán výstav a podujatí - marec 2013

Banalita a noblesa

– potrvá do 17. 4. 2013

Vyhlasovateľom medzinárodnej výstavy textilnej miniatúry je SVU - Slovenské združenie textilných výtvarníkov TXT. Na jej 14. ročník porota vybrala 110 diel od 63 profesionálnych umelcov a 17 študentov z 22 krajín sveta - Anglicko, Argentína, Belgicko, Česká republika, Dánsko, Fínsko, Francúzsko, Chile, Írsko, Japonsko, Litva, Lotyšsko, Mexiko, Nemecko, Nórsko, Poľsko, Rakúsko, Slovensko, Švajčiarsko, Taiwan, Turecko a USA.

Témou súťažnej prehliadky je Banalita a noblesa - protiklad, alebo prelínanie pojmov? Na túto otázku sa snažili reagovať autori, ktorí sa prihlásili do súťažnej prehliadky textilných miniatúr. **Noblesa** sa dlhé stáročia spájala s bohatstvom a prepychom, **banalita** s chudobou a každodennosťou. Moderná doba zrušila túto priepasť, objavuje noblesu v banalite a vo všednosti. Rozmery pre textilnú miniatúru sú stanovené, ale poskytujú dostatočný priestor na stváranie myšlienky. Tento limit je dokonca výzvou pre umelca ako ho zvládnuť s kreativitou a náročnosťou.

Poklady minulosti - stála expozícia z najcennejších zbierok Novohradského múzea a galérie z archeológie, histórie, etnológie a výtvarného umenia.

Skvelá správa pre turistov!

Nová turistická a cykloturistická mapa regiónu Novohrad a Podpoľanie sa dá zakúpiť za cenu 3,60 €, v Mestskom informačnom centre v Lučenci, ktoré sídli v Divadle B.S. Timravy (tel. 047/4331513, e-mail: mic@lucenec.sk). Vydala ju OOCR „Turistický Novohrad a Podpoľanie“ v mierke 1:100 000.

**BBSK – Novohradská knižnica
Lučenec**

Marec – mesiac knihy

a Týždeň slovenských knižníc:

- 4. 3. Dramatické čítanie s pánom Mrkvičkom.** Mráz po chrbte. Smiešnostrašidelné čítanie o dvoch chlapcoch a ich bláznivých dedkoch a o dvoch žabiakoch, ktorí sa radi boja. Pre deti vo veku 6 až 10 rokov. Dĺžka čítania 45 minút. Vstupné 1,50€, miesto: NK - oddelenie pre deti o 15.00 h
- 12. 3. Ilustrátori detských kníh.** Kto je ilustrátor a maľovanie obrázkov na danú tému. miesto: MŠ – Rúbanisko I.
- 16. 3. Deň ľudovej rozprávky,** spoločné čítanie ľudových rozprávok, miesto: odd. pre deti

Týždeň slovenských knižníc v NK
– odd. pre deti:

- 18.3. Ako čítajú nevidiaci a slabozrakí,** ukážky rôznych spôsobov čítania
- 19.3. Kde bývajú čarodejnice,** beseda so spisovateľom Petrom Gajdošikom o novej knihe „Striga so strojovne“
- 20.3. Dejiny písma,** hravé rozprávanie o vývoji písma
- 21.3. Ako písať...** tvorba príbehov, básní, referátov, reportáží, listov, e-mailov...
- 22.3. Ako skrotiť farby,** beseda so spisovateľkou Hanou Koškovou o novej knihe „Uľa-Fuľa krotí farby“ Vznik a vývoj knihy - ako sa vyvíjala kniha a jej tlač, miesto: NK – odd. pre deti
- Napišme si básničku,** voľná tvorba detí s pomocou knihovníčky a učiteľky, miesto: NK – odd. pre deti

KAM ZA KULTÚROU

**BBSK – Novohradské osvetové
stredisko Lučenec**

- 7.-8.3. TOMPA MIHÁLY** – reg. súťažná prehliadka v umeleckom prednese poézie a prózy v maďarskom jazyku, miesto: Lučenec
- 15.-29.3. KÁRMÁNOVE DNI** – kultúrne aktivity v spolupráci so ZO Csemadoku v Lučenci, miesto: Lučenec
- 14.-21.3. HVIEZDOSLAVOV KUBÍN** – súťaž v umeleckom prednese
- 14.-15.3. spádové kolá I. II. III. kat.,** miesto: Lučenec,
18.3. obvodné kolo, miesto: Póltár,
21.3. spádové kolo IV. kat., miesto: Lučenec
- 26.3. ROZPRÁVKOVÁ SKRINKA** – reg. súťažná prehliadka detskej dramatickej tvorivosti organizovaná v spolupráci s mestom Póltár, miesto: KD Póltár
- 23.3. Stretnutie okresného štúdia AMFO,** miesto: NOS Lučenec
- 12.3. Stretnutie členov literárneho klubu V.L.A.S.,** miesto: NOS Lučenec

Dielňa ľudových remesiel:

Veľkonočné dekorácie, kraslice,
info: 0903 517938

Pripravujeme:

- POSOLSTVO PIESNÍ SLOVENSKU A SPEVU** - kultúrne podujatie venované 1150. výročiu príchodu Sv. Cyrila a Metoda, otvorené pre stovky ľudí, ktorým je osobne spievaná pieseň zážitkom, potrebou, naplnením. Piesne spievané oproti otvorenej krajine, majú osobitné čaro a moc. Znejúce spoločne na mnohých miestach naraz, sa menia v duchovnú silu.
- 20. júla 2013, o 12. hodine začne,** digitálnou technikou koordinované, naraz na všetkých kopcoch, hradoch, vyvýšeninách, **na regionálnych centrách spievania** znieť prúd piesní. Podujatie je otvorené všetkým záujemcom, ktorí budú akceptovať zásady organizátorov. Hlavný garant podujatia: Viliam J. Gruska Bližšie informácie a materiály: www.noslcl.sk

**Mesto Lučenec – mestský úrad,
oddelenie školstva, sociálnych
vecí, kultúry a športu**

- 6.3. „BANÁNOVÁ VEĽRYBA** – talkshow známej scenáristky a moderátorky **Haliny Pawlovskej,** miesto: Divadlo B.S. Timravy o 19.00 hod.
- 8.3. záznam koncertu**
ANDREA BOCELLI – love in portofino. miesto: kino Apollo o 19.30 hod.
- 12.3. Galakoncert LA GIOIA,** miesto: kino Apollo o 19.00 hod.
- 22.-23.3. Veľkonočný jarmok,** miesto: Námestie republiky

Dom Matice slovenskej Lučenec

- NEPÁL MA NEPÁL** – výstava fotografií Ing. Ľubomíra Činčuru, potrvá do 4.3.
- TRI TVÁRE NEPÁLU** – beseda s autorom fotografií, miesto: Dom MS o 16.00 hod.
- 8.-26.3. Sviatky jari a šikovná žena,** výstava autorských diel zručných žien, vernisaž: Galéria DMS – 8.3. o 16.00 hod.
- 19.3. Krst najnovšej knihy Hany Koškovovej „ULA FUĽA KROTÍ FARBY“,** miesto: Dom MS o 16.00 hod.

Fiľakovo

- 14.3. „Nyelvében él a národnostná menšina – Jazyk je srdcom národa“,** miesto: Mestské vlastivedné múzeum, potrvá do 23. apríla
- 14.3. Klenotnica Gemersko-malohontského múzea,** Výstava bude sprístupnená do 5. mája.
- 14.3. Rožňavské cechy,** miesto: Fiľakovský hrad – Bebkova bašta, potrvá do 5. mája
- 1.4. Palóčka Veľká noc na Fiľakovskom hrade** (10.00-16.00 hod.)

Utekáč

- 16.3. Jánošíkova skrýša 1713 – 2013.** Podujatie s množstvom sprievodných aktivít (odhalenie informačnej tabule, vysvätenie drevenej sochy J. Jánošíka, príchod Jánošíka, Jurkov guľáš a d.), organizačný garant: Ing. Ján Mičovský, CSC., poslanec NR SR, miesto: Utekáč, osada Ďurkovka od 12.00 hod

MEDIÁLNI PARTNERI - MEDIÁLNI PARTNERI - MEDIÁLNY PARTNERI

REKUS - regionálny kultúrny mesačník. **VYDÁVA:** Novohradské osvetové stredisko, Kármánova 2, 984 01 Lučenec. Registrované na MK SR – evidenčné číslo: EV 3991/10. **ISSN** 1338-9939, **IČO** 45 020 094, **REDAKTOR:** Michal Abelovský, tel.: 45 12 703, 45 131 78. **GRAFICKÁ ÚPRAVA:** Renáta Adamová **ZODPOVEDNÁ:** Mária Ambrušová, riaditeľka NOS v Lučenci
E-mail: noslc@noslc.sk, abelovsky@noslc.sk, **TLAČ:** NOS v Lučenci, www.noslcl.sk

NEPREDAJNÉ